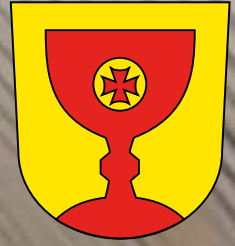

Eikä Jumalan lamppu ollut vielä sammunut 1. Sam 3:3

PYHÄKÖN LAMPPU

Helgedomens Lampa 4 / 2024

Mitä tekoäly
merkitsee?

Kristitty ja teknologia

Kirkko ja tiede

LUOMAKUNNAN IHMEELLISYYTTÄ MAISTELLEN

✍️ ANTTI LEINONEN, ALUEROVASTI

Jumala iloitsee luomakunnastaan. Tällaisen kuvan saa esimerkiksi psalmista 104, jossa kirjoittaja piirtää eteemme vuoret ja laaksot, saateen ja lähteet, ruohon ja puut. Hän marssittaa esiin aasit ja haikarat, tamaanit ja leijonat. Meressä leikkivät omat olentonsa. “Saakoon Herra teoistansa iloita,” toteaa kirjoittaja (j. 31). Lukija johdatetaan ajattelemaan Jumalan nautintoa omasta luomis-työstään. Samalla huomaamme, että mekin saamme ihastella Jumalan käten työtä.

Matemaatikon sydämen kerrotaan sykähtävän, kun hän näkee edessään kauniin yhtälön. Juuri kauneus on kuulemma syvälinen perustelu sille, että yhtälö pitää paikkansa. Epäilemättä moni tieteentekijä saa alallaan maistaa jotain luomakunnan ihanuudesta. Historian saatossa kristityt ja ei-kristityt tutkijatkin ovat kokeneet häivähdyksen ilosta, jota Luoja tuntee luomastaan kaikkeudesta. Kaikkeuden ihmeellisyys kutsuu kutakin ihmistä, niin myös tutkijaa omalla syvälisellä tavallaan.

Raamatullinen maailmankuva ja luomisteologia antaa hyvän pohjan maailman ja sen eri ilmiöiden tutkimiselle. Tarvitaanhan jonkinlainen kokonaiskuva, jonka puitteissa tiede tulee mielekkääksi. Kristillisen käsityksen mukaan ihmisen ei tarvitse pitää näkyvää maailmaa harhana, ei myöskään pahana todellisuutena, jonka kahleista olisi päästävä irti. Luomiskertomuksen loppuksi kaikuu suuri hyväksyntä kaikelle käsinkosketeltavalle: “Ja Jumala katsoi kaikkea, mitä hän tehnyt oli, ja katso, se oli sängen hyvää” (1. Moos. 1:31). Mutta löytyykö maailmasta järjestystä, niin että sitä kannattaisi tutkia? Toi-

saalta on helppo luetella säännönmukaisia ilmiöitä. Toisaalta taas maailma on monimuotoisempi kuin ymmärrämme. Raamatunlukija kuitenkin tietää, että Jumala on tämän kaiken järjestänyt hyvin ja kauniisti. Jo luomiskertomuksen kirjallinen muoto toisinaan kertoo siitä, että maailmassa on tietty harmonia. Samasta puhuu se, miten Jumala piirtää rajoja ja erottaa asioita: tuolla on taivas ja tuolla maa, tuolla on meri ja tuolla maan-kamara. Niinpä tutkijakaan ei kohtaa vain kaaosta, josta ei saisi otetta.

Entä sopivatko ihmisen havaintokyvyt ja päättelyn taidot kaiken tämän ymmärtämiseen? On huomautettu, että evoluutioteorian pohjalta näin ei voida sanoa. Luonnonvalintaa ei kiinnosta se, ovatko maailmastamme tekemät havainnot luotettavia, tai toimiiko järkemme loogisesti. Luomiskertomuksen pohjalta sen sijaan opimme, että meidät on tehty Jumalan kuviksi. Kaikkeuden Luojan kaltaisina kykymme sopivat oikealla tavalla yhteen luomakunnan kanssa.

Luomiskertomus muodostaa siinäkin mielessä sopivan pohjan tutkimustyölle, että se opettaa meidät arvostamaan myös käsin tehtävää työtä. Ihminen on ajatteleva olento, mutta ei pelkästään sitä. Laittoihan Jumala-kin ikään kuin kädet saveen, kun hän muovasi ihmisen. Maailmanhistorian saatossa on nähty paljon ruumiillisen työn halveksuntaa. On ajateltu, ettei sen kautta ainakaan ikuisiin totuuksiin päästä käsiksi. Ne tavoitetaan järkeilyn avulla. Luomiskertomuksen antama työn ja levon rytmi kertoo, että meidät on tehty molempia varten. Kun teemme työtä, teemme sitä Jumalan kanssa. Kun lepäämme ju-

malanpalveluksessa, otetaan meidät Jumalan lepoon. Tästä työlle annettavasta arvosta nousee myös kokeellisen tieteen tärkeä rooli.

Tämän päivän tiede-uutisoinnissa törmäämme usein ajatukseen, että joku aiempi tutkimustulos on nyt osoitettu vääräksi. Raamatun lankeemusker- tomus tuo lisäelementin kristilliseen tieteen tekemisen maisemaan. Ihminen on taipuvainen erehtymään ja tekemään syntiä, jopa siinä määrin, että tutkimusta saattavat vääristää omat epäpuhtaat taipumukset. Siksi on tärkeää, että tulokset asetetaan muiden arvioitaviksi ja koeteltaviksi.

Miksi ihminen sitten tahtoo tutkia tätä kaikkea? Miksi uusi oivallus sykkähdyttää? Eikö ihminen ole vain biologinen kone? Aivoissamme vain atomit törmäilevät toisiinsa? Tutkija on kuitenkin jonkin suuremman perässä. Hän tavoittelee totuutta. Hän tuntee, että tähän luomakuntaan syventymäl- lä pystyy ikään kuin kurkistamaan syvemmälle, jonnekin mistä kaikki tämä elämisen voima lähtee, Jumalan iloon.

ENSIMMÄISET STIPENDIAATIT VIHITTY PAIMENVIRKAAN

☞ TOIMITUS

📷 LEENA SIMOJOKI

Lutheran Heritage Foundation (LHF) kouluttaa Keniassa nykyisiä ja tulevia pastoreita paimenviran hoidon asioissa. Muutamat Lähetyshiippakunnan seurakunnat

nä monen stipendiaatin opinnot ovat kääntyneet loppusuoralle, ja kaksi heistä on vihitty paimenvirkaan: Elokuun 18. päivänä ordinoitiin Kuopion Pyhän Pietarin luterilaisen seurakunnan

kummioppilas Wiliam Saitaga ja 22. syyskuuta Kouvolan Paulus-seurakunnan Richard Ombogo.

LHF:n työntekijät ja Lähetyshiippakunnan nimikkolähetit Leena ja Tuomo Simojoki kertovat, että Williamin opiskelut olivat suuri uhraus hänen seitsenlapsiselta perheeltään. Kun William opiskeli, hänen vaimonsa hoiti lapsia, karjaa ja Williamin muistisairasta äitiä. Perhe oli kuitenkin yhdessä sitoutunut opintoihin. Williamin vastuulle

säksi. Williamin ordinaatiossa pastori Kalle Väätäinen edusti Pietarin seurakuntaa. Lisäksi messuun osallistuivat Matti Reinikka ja Miikka Mäkitalo, jotka dokumentoivat päivän tapahtumat. Richard Ombogon vihkimysmessuun osallistui opetusmatkalla ollut pastori Antti Leinonen Rovaniemeltä. Paulus-seurakunta lahjoitti vihitylle kummioppilaalleen lahjaksi matkaehtoollisvälineet. Jos Jumala suo, seuraavaa kummioppilaan pappisvihkimysmessua vietetään lokakuussa. Silloin paimenvirkaan vihittään Seinäjoen Luukkaan luterilaisen seurakunnan stipendiaatti Rufus Mwandiki.

William Saitaga vihittiin paimenvirkaan elokuussa Nairobissa.

osallistuvat tähän työhön keräämällä varoja, joiden avulla kustannetaan seurakunnan oman stipendiaatin eli kummioppilaan opintoja. Tänä syksy-

tulee nyt ainakin neljä seurakuntaa. Molemmissa pappisvihkimysmessuissa oli paikalla myös pieni suomalainen edustus Leena ja Tuomo Simojoen li-

Tieteen ja teknologian kehitys voi sekä innostaa että pelottaa kristittyä. Miten uusia innovaatioita voitaisiin hyödyntää seurakunnassa ja lähetyskentillä? Vai ajaudummeko siihen, että seurakuntia palvelevat tulevaisuudessa robotit? Kansikuvan kaltaista ja tekoälyn generoimaa robottipappeja ei tulla Lähetyshiippakunnan seurakunnissa näkemään. Sen sijaan tässä numerossa kysymme, mitä mahdollisuuksia ja haasteita tiede tarjoaa, seurakunnan näkökulmasta katsottuna.

Sisällys 4/2024

- 2 Pääkirjoitus
- 3 Ensimmäiset stipendiaatit vihitty pappisvirkaan
- 4 AI a ja o - Miten meidän kannattaa subitautua tekoälyyn
- 5 Tekoäly seurakunnassa
- 6 Viljelemistä, varjelemista ja ihmettelyä - usko ja tiede
- 8 Torinon kääreliinat haastavat ajattelua

- 9 Lampun valossa
- 10 Jäsenkyselyn analyysia
- 12 Frågor till de nyvigna pastorerna
- 14 10 kysymystä vastavihityille pastoreille
- 16 Hartaus

MITEN MEIDÄN KANNATTAISI SUHTAUTUA TEKOÄLYYN?

☞ JOUKO MAKKONEN

📷 CHATGPT

Tekoälyn kehitys on tämän hetken suurin teknologinen murros maailmassa. Tekoälyllä tarkoitetaan koneen kykyä käyttää perinteisesti ihmisen älyyn liitettyjä taitoja, kuten päättelyä, oppimista, suunnitelmista tai luomista. Sen sovelluksia on monia tietokonenäöstä viime vuosina suuren yleisön saataville tulleisiin tekstiä, puhetta, kuvia tai videoita tuottaviin generatiivisiin tekoälyratkaisuihin. Varsinaista älyä, siten kuin se ihmisen kohdalla ymmärretään, sillä ei ole. Se on tehokas laskukone, joka toimii sitä tarkoitusta varten, mihin se on ohjelmoitu ja jossain määrin siinä myös oppimaan. Tekoälyn, kuten minkä tahansa muunkin teknologian suhteen onkin merkityksellistä, mihin sitä käytetään. Vertaan autoon: auto on hyödyllinen ihmisten ja tavaroiden liikuttajana, mutta huolettomasti tai suorastaan väärin käytettynä vaarallinen.

TEKOÄLY VOI AUTTAA IHMIÄ

Tekoälyn mahdollisuudet ovat monipuoliset. Sitä käytetään esimerkiksi lääketieteen apuna niin tutkimuksessa, diagnostiikassa kuin hoidossakin. Tekoäly helpottaa työtä: esimerkiksi luonnollista kieltä tuottavat kielimallit voivat auttaa käännöstyössä tai oikoluvuissa. Toisaalta tekoäly myös muuttaa työtä, ja kuten muissakin teknologisissa murroksissa, jotkin työt katoavat.

ÄLÄ SANO VÄÄRÄÄ TODISTUSTA LÄHIMMÄISESTÄSI

Tekoäly luo uusia mahdollisuuksia toimia väärin. Oppimisen arviointiin on jouduttu keksimään korvaavia tapoja, koska esseetehtävien tuottaminen ChatGPT:llä on helppoa ja osalle opis-

kelijoista liian houkuttelevaa. Tekoälytyökalut ja informaation digitalisointi ovat tuoneet aivan uudenlaiset mahdollisuudet disinformaation tuottamiseen myös suuressa mittakaavassa, ja epäilemättä sitä myös hyödynnetään. Aikamme riskinä on totuuden hämärtyminen ja hukkuminen kaiken kuonan sekaan.

Kyselin tätä juttua varten muutaman seurakuntalaisen ajatuksia tekoälystä. Yhdessä vastauksessa nousi huoli, että myös Raamatun käyttäminen vain digitaalisten kanavien kautta altistaa sen vääristämiselle.

nöstelyä ja ihmiskeskeistä tekoälyä, joissa on suuri painoarvo esimerkiksi yksityisyydellä. Kiinassa sen sijaan tekoälyä hyödynnetään paljon kansalaisten valvontaan, ja koneisto on jo pitkälle kehittynyt. Tämä asettaa uuteen valoon ja toivottavasti myös harkintaan sen, että samalla länsimaissa ihmiset jakavat tietojaan kiinalaiselle TikTokille vapaaehtoisesti. Supo pitää mahdollisena, että käyttäjien tietoja päätyy Kiinan turvallisuusviranomaisien käsiin.

Tekoälyn piirtämä kuva asioista, joissa se voi auttaa ihmistä.

TAUSTALLA HYVÄSSÄ JA PAHASSA

Toimiva tekoäly on yleensä varsin huomaamaton, hyvässä ja pahassa. Se toimii taustalla ja siihen ei yleensä kiinnitetä huomiota. Henkilökohtaisesti olen huolissani tekoälyn yhdistämisestä vallanhimoon ja diktatuuriin: Mitä, mihin ja missä määrin pahat ihmiset, joilla on paljon heikosti rajoitettua valtaa, käyttävät tekoälyä.

Kiina on suuri tekoälyn kehittäjä. Länsimaissa ihanteissa kehitetään sään-

TOIVO ON A JA O

Nuoruuteni suosikkielokuvisani tekoäly kehittyi niin, että se tuli tietoiseksi itsestään. Kun ihmiset huomasivat tämän, he yrittivät sammuttaa tekoälyn, minkä seurauksena se puolustautui. Alkoi sota koneiden ja ihmisten välillä.

Terminaattorit ovat mielikuvituksen tuotetta, mutta esimerkiksi tekoäly-yhtiö OpenAI:n entinen päättökä Ilya Sutskever uskoo, että kymmenessä vuodessa tekoäly ylittää älykkyudessaan ihmisen. Hän erosi ja perusti oman yrityksen, jonka tavoitteena on kehittää

tällaista superälykkyyttä turvallisesti. Toisi tulevaisuus tullessaan dystopioista tutun maailman tai ei, meillä on toivo. Nuoruuteni elokuvat oli käsikirjoitettu kristillisen maailman kuvan vaikutuspiirissä, ja tarinat olivat omaksuneet kuvan pelastajasta, joka tulee maailman hädän keskelle. Meitä ei kuitenkaan pelasta elokuvien John Connor tai Neo. Meidän Messiamme on A ja O, Jeesus Kristus.

Kirjoittaja (TM, M.Sc.) on väitöskirjantutkija Tampereen yliopiston ihmiskeskeisen teknologian tutkimusryhmässä.

TEKOÄLY SEURAKUNNASSA?

APULAISPROFESSORI PITÄÄ TEKOÄLYÄ HYÖDYLLISENÄ LISÄNÄ SEURAKUNTAAN

OTTO GRANLUND

JANI BOUTELLIERIN KUVA-ARKISTO

Jani Boutellier Vaasan Mikaelin luterilaisesta seurakunnasta toimii Vaasan yliopistossa apulaisprofessorina teollisuuden tekoälymenetelmien parissa. Vajaan vuosikymmenen ajan hän on ollut aitiopaikalla todistamassa tekoälyn esiinmarssia.

JANI BOUTELLIER, TEKOÄLY ON MONELLE UUSI KÄSITE. MITÄ SE ON?

Tekoälyä on tutkittu ja kehitetty jo vuosikymmeniä, mutta ripeämmin teknologia alkoi kehittyä 2010-luvun alkupuolella. ChatGPT:n kaltaisten ”tekoälypureiden” aikakausi alkoi puolestaan 2010/2020-luvun taitteessa. Vallankumouksellista tässä teknologiassa oli, että laajoilla internetistä poimituilla tekstimassoilla koulutetut tekoälyt pystyvät muodostamaan mm. sanojen välille yhteyksiä, joka saa aikaan samankaltaista tekstin rakenteen hahmottamista kuin ihmisen aivoissa tapahtuu. Toinen tutkimussuunta on ollut generatiivisen tekoälyn kehitys. Tällä tarkoitetaan tekoälytyökaluja, jotka pystyvät aiemmin oppimansa perusteella tuottamaan uutta sisältöä.

TEKNOLOGIAN TUOMAT MUUTOKSET

Uskonpuhdistuksesta on sanottu, että se tuskin olisi onnistunut ilman sen ajan uutuutta, kirjapainoa. Onko tekoäly saman suuruusluokan keksintö?

Kehitys tekoälyn saralla on uskomattoman nopeaa, ja luultavasti tämänkin tekstin sisällöt ovat aika pian vanhentuneita. Kuitenkin voi sanoa jo tällä hetkellä saatavilla olevien tekoälytyökalujen osalta, että joitakin työtehtäviä tai kokonaisiammatteja tulee luultavasti katoamaan, tai merkittävästi muuttumaan. Uusia keksintöjä on vaikea laittaa tärkeysjärjestykseen, mutta vaikuttaisi, että tekoäly tulee mullistamaan maailmaa samalla tavoin

kuin vaikkapa kirjapaino tai langaton tietoliikenne.

MITEN TEKOÄLY VOI HYÖDYTTÄÄ SEURAKUNTAAN?

Seurakuntatyön näkökulmasta erilaisia tekoälypureita voi ja kannattaakin alkaa käyttämään niille sopivilla alueilla. Tekoälytoiminnallisuudet ovat pikkuhiljaa tulossa mukaan tavallisiin toimisto-ohjelmiin, ja oikein sovellettuna ne voivat keventää mm. esitysten laatimiseen käytettävää työtaakkaa. Ehkäpä näemme lähitulevaisuudessa senkin, että tekoäly tuottaa pyhäkoulujen elävöittämiseen kuvasarjoja suoraan päivän tekstin pohjalta. Lähetystyötä ja vieraskielisten kristittyjen kanssa kommunikointia puolestaan sujuvoittanee mahdollisuus reaaliaikaiseen puheen tai tekstin kääntämiseen.

Hyödyntämisalueesta riippumatta on tärkeää muistaa, että tekoälypurit tekevät virheitä ja että niiden kouluttamiseen käytetyt mediasisällöt jäävät meille pimentoon. Hyvä nyrkkisääntö onkin, että jos tekoälyä käyttää tuottamaan mitä tahansa sisältöä, niin ihmisen pitää aina lopuksi käydä se läpi ja ottaa siitä vastuu. Erityisen varovainen pitää luonnollisesti olla teologisiin sisältöihin liittyen, eikä itse voi suositella tekoälypurien käyttämistä näiden kanssa.

MITÄ RISKEJÄ TEKOÄLYYN SISÄLTYY?

En tällä hetkellä näe, että seurakuntaelämä olisi tekoälyn puolesta isommassa vaarassa kuin muut elämän osa-alueet. Tekoälyn kaikkia elämän osa-alueita koskevat varjopuolet, kuten tarkoituksella tuotetun disinformaation tai vahingossa tuotetun virheellisen sisällön vaarat, koskevat ihan kaik-

kea. Me luterilaiset voisimme jopa ajatella, että meille hengellisten sisältöjen osalta tekoälyn vaarat ovat vähäisempiä, koska Raamatun sana ei muutu ja keskeiset luterilaiset tekstitkin on julkaistu jo satoja vuosia sitten.

KANNATTAAKO OPILLISIIN ASIOIHIN KYSY VASTAUSTA TEKOÄLYLTÄ?

Tässä asiassa neuvoisin suhtautumaan tekoälyyn kuten internetin käyttöön lääkärikäynnin sijasta: ei lainkaan suositeltavaa. Tekoälyn kouluttamiseen käytettyjen sisältöjen joukossa on varmudella myös tekstejä, jotka eivät pidä paikkaansa tai ovat epätarkkoja. Tilanne voi olla suotuisampi, jos tekoälyapuri osaa pelkän tekstin tai vastauksen tuottamisen rinnalla myös tuoda esiin lähteet, joiden kautta vastaus on muodostettu. Silloin voisi mennä tekoälyn muodostaman tekstin kautta alkuperäiselle tiedon lähteelle, arvioida sen luotettavuutta ja pohtia sitten onko vastaus vartenotettava.

Jani Boutellier tuntee tekoälyn teollisia sovellutuksia

VILJELEMISTÄ, VARJELUA JA IHMETTELEMISTÄ

TIEDETTÄ JA KRISTINUSKOA EI TARVITSE ASETTAA VASTAKKAIN

☞ PAULIINA PYLVÄNÄINEN

Miikka Niiranen, Suomen Evankelisluterilaisen Kansanlähetyksen Apologia-linjan vastuuolettaja ja Hämeenlinnan Matteuksen seurakunnan messuista tuttu mies, oli haastattelupäivän aamuna lukenut Jesajan kirjasta seuraavan jakeen: ”Kuka mittasi kourallaan meren vedet, kuka kämmenensä leveydellä taivaat? Kenen mittakuppiin mahtui kaikki maan tomu, kenen vaaka punnitsi vuoret ja kukkulat?” (Jes. 40:12) Jakeessa ihmetellään Jumalan majesteettisuutta. Sama Jumalan luomistyön kauneuden, ihmeellisyyden, suunnitelmallisuuden ja huikkeen ihmettely on Niirasan mukaan jo vuosisatojen ajan innostanut kristittyjä tieteenekijöitä tutkimaan ja löytämään.

TYÖKALU KAUNEUDEN KÄSITTÄMISEEN

Niirasan mukaan luonnontieteiden

Miikka Niiranen subtantuu positiivisesti tieteen ja uskon väliseen suhteeseen.

📷 SANNA MYLLÄRINEN

harjoittaminen puhkesi kukkaan keskiajalla kristillisissä yliopistoissa. Tiedettä pidettiin pitkään luonnollisena osana sitä, miten kristitty suhtautuu maailmaan. Tiede oli yksi työkalu Jumalan ihmiselle antamassa tehtävässä viljellä ja varjella luomakuntaa (1. Moos. 2:15). Vastaavasti kuin ihminen halusi kertoa maailmasta ja Jumalasta teatterissa, musiikilla tai muun taiteen keinoin, tiede tarjosi hänelle älyllisen instituution suhtautua maailmaan.

Niiranen lainaa Alvin Plantingaa ja hänen käsitystään ”jumala-aistista”, jonka mukaan ihmisen uskonnollisuus aktivoituu, kun hän katselee viljapeltä tai kauniita maisemia. Niiden mukaan ihmiselle tulee tällaisissa tilanteissa useammin hengellisiä kokemuksia kuin muulloin.

- Kristitty osaa yhdistää tällaiset kokemukset Jumalaan, hänen luomistyöhönsä ja pitää luomakuntaa suurena lahjana, jonka on häneltä saanut, Niiranen toteaa.

Tällaiset kokemukset puolestaan kannustavat tutkimaan. Onkin luonnollista, että ihmiset haluavat tutkia luontoa, säilyttää ja jopa lisätä sitä, mitä siinä on. Niiranen on itse perehtynyt fyysikko James Clerk Maxwellin tuotantoon ja mainitsee, että Maxwellin tutkimustyön motivaation lähteenä on ollut nimenomaan uteliaisuus ja ihmettely luonnon kauneutta kohtaan, minkä hän oli esimerkiksi äidiltään oppinut.

RISTIRIIDASSA RAAMATUN KANSSA?

Monet kristityt ovat kokeneet ongelmallisiksi tilanteet, joissa tieteen uusimmat tutkimustulokset näyttävät olevan ristiriidassa Raamatun antaman ymmärryksen kanssa. Niiranen ajattelee, että tällaiset tilanteet kuuluvat tieteen olemukseen. Ne eivät kuitenkaan tarkoita, että tiede ja kristinusko olisivat kaikessa toisiaan vastaan:

- Ihannetilanteessa tieteen vapaus olisi sellainen foorumi, jossa voisi ehdotella kaikenlaista, keskustella avoimesti ja jossa esiteltyjä väitteitä voisi koetella. Tieteen olemukseen kuuluu ehdotukset ja koettelemiset, arvaukset ja kumoamiset.

Tästä näkökulmasta katsoen Niiranen pitää luonnollisena, että foorumilla ajoittain nousee yleiseksi mieliteeksi asioita, jotka ovat vaikkapa vastoin ymmärrystä, jonka luomiskertomus meille tarjoaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita perustavanlaatuisia vastakkainasettelua tieteen ja kristillisen uskon välillä:

- Pikemminkin on tieteeseen kuuluva normaali ominaisuus, että toisinaan voi nousta jotain, joka näyttää kristillisen uskon vastaiselta tai onkin jopa sitä. Mutta kun me luotamme Jumalan ilmoitukseen ja siihen, että tiede pysyy vapaana ja edistyy totuuden etsimisessä, ennen pitkää tieteen esittämät johtopäätökset lähestyvät kristillisen uskon totuutta, Niiranen vakuuttaa.

VAPAAUS VAARASSA

Tämän hetken todellisuus kuitenkin on, ettei tieteen foorumi ole vapaa. Vapauden menettäminen alkoi 1800-luvun lopulla, kun tieteen ja uskon välille tehtiin perusteeton raja. Tuolloin teologian tutkimus hahmottui erityisesti Britanniassa irrottaa erilleen luonnontieteiden harjoittamisesta. Rajaamisella on ollut kauaskantoiset seuraukset. Esimerkiksi 2000-luvulla tietyt tutkijat eivät ole pystyneet kyseenalaistamaan evoluutioteorian uskottavuutta ilman, että heidän uransa vaarantuisi.

Tieteen vapauden haasteet ovat sitemmin laajentuneet muihin kysymyksiin:

- Yhdysvalloissa varsinkin vasem-

mistolainen identiteettipolitiikka sitoo tiedettä. Ironisesti monet evoluutiobiologit ja -psykologit ovat saaneet todeta, että transgenderasioissa heidän vapautensa on nopeasti kaventunut, koska heidän ei ole ollut poliittisesti kohteliasta sanoa, että miehellä ja naisella on biologisia ja psykologisia eroja, Niiranen toteaa.

Tieteen yleisesti tunnettuna ihanteena on pyrkiä puolueettomuuteen. On silti luonnollista, että tutkijoiden taustoista tuleva hiljainen tieto ja mielenkiinto suuntaavat tutkimusta ja vaikuttavat sen tuloksiin. Tieteen vapauden menettämisessä on kuitenkin Niirasan mukaan menty jo paikoittain sensuurin asteelle. Esimerkiksi toimittaja Katie Herzogin Free Press -lehdessä julkaistujen paljastusten mukaan Kalifornian yliopiston erään kampuksen lääketieteen opiskelijoiden joukosta osa on niin radikalisoitunutta väkeä, että he toruvat opettajia, jotka käyttävät ”miehet sitä, naiset tätä” -tyyppistä kieltä selittäessään sukupuolten välisiä biologisia eroja. Niiranen toteaa, että tällaisen toiminnan vaikutus näkyy jo tieteellisissä julkaisuissa.

YLEISEN ILMOITUKSEN KOROSTAJA

Mitä hyötyä tieteestä kristityille sitten on? Vuosisatojen ajan tiedettä on pidetty Jumalan yleisen ilmoituksen korostajana. Tiede tuo esiin Jumalan tekoja hänen luomassaan maailmankaikeudessa. Niiranen kertoo, että erityisen vahvasti tätä näkökulmaa korostettiin luonnollisen teologian kultakaudella 1600–1700-lukujen Brittein saarilla. Tuolloin luonnontieteen avulla tahdottiin esittää todisteita Jumalan suunnittelemasta luonnosta. Tähän perinteeseen liittyi esimerkiksi Isaac Newton.

Vaikka nykytiede on toisenlaista kuin tuolloin, myös se voi tuottaa kristityille kannustavia todisteita Raamatun luotettavuudesta. Näin voi käydä vaikkapa silloin, kun kristitty saa lukea viimeaikaisten arkeologisten löytöjen istuvan hyvin Vanhan testamentin maalaamaan kuvaan Israelin kansan historiasta.

Lisäksi Niiranen nostaa esille mo-

dernin historiantutkimuksen tulokset. Ne ovat osoittaneet, että kaikista epäonnistumisista ja lankeemuksista huolimatta kristinusko on vaikuttanut merkittävästi nykyisiin länsimaisen yhteiskunnan rakenteisiin, joissa on paljon hyvää: sukupuoltenvälistä tasa-arvoa, luotettavat instituutiot ja demokraattinen järjestys. Yllättävän monet ateistiset tutkijat siis pitävät näitä kristinuskon aikaansaamina ominaisuuksina.

APOLOGIAN APUVÄLINE

Tieteen tekeminen on kristityille hyödyllistä myös kristinuskon puolustamisen eli apologian näkökulmasta. Järkiperäiseen ajatteluun perustuvien argumenttien esittämisen lisäksi apologialla on Niirasan mukaan myös proaktiivinen rooli: Sen avulla pystytään tunnistamaan ja määrittelemään muita maailmankatsomuksia sekä osoittamaan niiden epä johdonmukaisuuksia tai moraalittomuuksia.

Aivan yksinkertaista apologian harastaminen ei toki ole. Niiranen kuvailee haasteiden vaihtelevan aikakausittain: Kustakin ajasta riippuu, mitkä ovat kysymykset, jotka näyttävät estävän ihmisiä omaksumasta kristillistä uskoa. Esimerkiksi 2000-luvun alussa uusateismi nosti pintaan luonnontieteen kysymyksiä, minkä jälkeen painopiste on siirtynyt enemmän ihmistieteiden suuntaan. Nykyisin pinnalla ovat erilaiset kristilliseen etiikkaan liittyvät kysymykset.

Suomalaisessa apologiassa on eletty reilun kymmenen vuoden ajan kasvukautta. Se lähti liikkeelle viimeistään filosofi William Lane Craigin vierailusta Suomeen vuonna 2012. –

Mikko Niirasan mukaan tiede voi auttaa kristinuskon puolustamisessa.

Nykyään monessa paikassa yli kirkkokunnittain on aktivoiduttu siinä, että kristinuskoa voi ja sitä tulee puolustaa, ja sen voi tehdä hyvin. Apologiaan on panostettu jopa institutionaalisia resursseja, Niiranen iloitsee.

Yksi esimerkki panostamisesta on Niirasan nykyinen työ Apologialinjan vastuopettajana. Hän on itse hankkinut apologisen tietotaitonsa ensin lukioikäisestä lähtien harrastuksena ja sittemmin myös jatko-opintojensa kautta. Niiranen rohkaiseekin meitä kristittyjä käyttämään apologiaa kunolla aikaa ja kannustamaan nuorisomme ottamaan selvää kristillisen uskon puolustamisesta järjen ja tieteen aseina.

Voiko Torinon käärinliina olla aito?

MAAILMAN TUNNETUIN PYHÄINJÄÄNNÖS HÄMMÄSTYTTÄÄ

✍️ PETRI HILTUNEN

Torinon katedraalissa säilytetään maailman tunnetuinta pyhänjäännöstä, Jeesuksen oletettua käärinliinaa. Wikipedian mukaan ”nykyisin on vallalla käsitys, että esine on keskiaikainen väärennös”. Voisiko tuo liina kuitenkin oikeasti olla se, johon Jeesus käärrittiin kuoleman jälkeen? Suomen johtava sindologi eli Torinon käärinliinan tutkija Juha Hiltunen on vakuuttunut sen aitoudesta. Hän aloitti aikoinaan tutkimisen osoittaakseen, että kyseessä on väärennös. Tarkan arvioinnin jälkeen hän päätyi kuitenkin päinvastaiseen tulokseen: liina on Vapahtajan. Syitä kannanmuutokseen oli monia.

KÄÄRINLIINAN MIES

Käärinliina on kooltaan 437 x 111 cm ja se on tehty pellavasta. Kangas on tyylä, joka tunnetaan ensimmäiseltä vuosisadalta. Mikroskooppianalyysi liinassa olevista hiekanjyvistä ja 28 kukkalajikkeesta paljasti, että liina on peräisin Jerusalemin seudulta.

Käärinliinaan on muodostunut negatiivikuva noin 180-senttisestä miehestä. Kukaan ei ole pystynyt selvittämään kuvan syntytapaa. Se ei kuitenkaan ole missään tapauksessa maalattu tai piirretty. Teoreettisesti on arveltu äärettömän voimakkaan koronapurkauksen voivan aiheuttaa liinan kuvan. Niin voimakasta purkausta ei kuitenkaan pystytä tuottamaan millään ihmisen valmistamilla laitteilla. Käärinliina miehestä voidaan päätellä, että hän on ollut noin 30–40-vuotias ja hänellä on tyypillisen juutalaiset piirteet. Mies on ollut senaikuisiksi yllättävän kookas ja huomiota herättävä.

VÄKIVALLAN UHRI

Mies on selvästi kokenut hirvittävää väkivaltaa. Hänen päässään on ollut piikeistä tehty päähine, jonka aiheuttamista haavoista vuotaa ainakin kah-

📷 WIKIMEDIA COMMONS

deksan verivirtaa. Oikeassa silmäkulmassa on repeämä ja koko silmän alue on turvoksissa. Nenärusto on vääntynyt vasemmalle ilmeisesti lyönnin seurauksena. Sieraimista ja suupielestä on valunut verta. Viiksen pää on repeytynyt, samoin parta oikealta puolelta. Myös vartalossa on jälkiä. Olkapää on hiertynyt jonkin raskaan esineen

Torinon käärinliinassa on nähtävissä miehen kuva.

kantamisesta. Oikeassa polvessa on myös hiertymiä ja vasemmassa polvessa ruhjevamma. Miehen selässä on hankausjälkiä.

Käärinliinan henkilöä on selvästi ruoskittu. Selässä, pakaroiissa ja jaloissa on roomalaisen flagrum-ruoskan jälkiä. Iskupisteitä on 98–212, mikä vastaa noin 40 lyöntiä kaksi–kolmihaaraisella ruoskalla. Ruoskijoita on todennäköisesti jäljistä päätellen ollut kaksi.

KEIHÄS JA NAULAT

Oikeassa kyljessä, viidennen ja kuudennen kylkiluun välissä, on roomalaisen lancea-keihään noin nelisentti-

nen pistojälki. Haavasta on virrannut runsaasti verta suurella paineella. Verijäljen ympärillä on vaaleampi vesisheratahra. Iskun suunnasta voi päätellä keihään osuneen sydämen oikeaan eteiseen. Miehen ranteissa on naulanreiät noin kahdeksan sentin päässä keskisormen rystyisestä ylöspäin. Naula on lyöty vinottain kämmenestä ranteeseen. Myös jalkaterissä on naulanreiät. Oikeassa kantapäässä on näkyvä verenvuoto, joka näyttää johtuneen terävästä piikistä. Sellainen on tapana laittaa pystyyn ristinjalkatukeen pitämään uhri paikoillaan ja aiheuttamaan kipua.

Voisivatko miehen ruhjeet vastata paremmin sitä, miten evankeliumit kuvaavat Jeesuksen kärsimyksiä?

RADIOHIILIAJOITUS

Ankarin todiste käärinliinan aitoutta vastaan on vuoden 1988 radiohiiliajoitus, joka tehtiin pienestä kankaan palasta. Sen mukaan kangas on vuosisien 1260–1390 väliseltä ajalta. Vuonna 2005 kuitenkin osoitettiin, ettei tutkimuksessa käytetty pala kuulunut alkuperäiseen käärinliinaan vaan oli lisätty siihen myöhemmin.

Juha Hiltunen on onnistunut jäljittämään käärinliinan vaiheet vanhojen lähteiden perusteella. Ennen Jerusalemin hävitystä (70 jKr.) kristityt veivät sen Jordanin taakse Pellaan, josta se päätyi Antiokiaan ja myöhemmin Edessaan. Sieltä bysanttilaiset toivat sen pääkaupunkiinsa Konstantinopoliin. Länneestä tulleet ritarit ryöstivät liinan Ranskaan 1200-luvulla, ja 1578 se päätyi Pohjois-Italian Torinon vuonna.

Usko ylösnousemukseen ei perustu siihen, onko Torinon käärinliina aito vai ei. Uskon ainoa peruste on apostolien meille välittämä Jumalan sana. Käärinliina herättää kuitenkin monia ajatuksia ja voi osaltaan avata meille uskon pyhää salaisuutta.

LUONTO TUO JUMALALLE ILOA!

✍️ SAMULI KORPINEN

Jokainen meistä voi tehdä luontohavaintoja, mikä voi olla mukavaa tai auttaa ymmärtämään luontoa paremmin. Kun luonnontieteilijät tuottavat tietoa luonnosta, se on tieteen periaatteiden mukaan jäljitettävää ja avointa. He myös kokoavat havainnot tiedoksi, mikä on auttanut estämään suomalaistenkin lajien sukupuuttoja, ohjaamaan yhteiskunnallisia lakeja ja sääntöjä ja jakamaan tietoa luonnon monimuotoisuudesta.

LUOMISEN KAUNEUS

Raamatussa on paljon luontokuvausta, mutta mitä Jumala kertoo suhteestaan luontoon? Luomisessa Hän toteaa kuudesti kaiken luomansa olevan hyvää. Hän tuntee omistajuutta jokaiseen eläimeen ja lintuun (Ps. 50:10–11), iloitsee niistä (Ps. 104:31), huolehtii niistä (Ps. 36:7, Ps. 145:16, Matt. 6:26), on armahtavainen niille (Ps. 145:9) ja ylläpitää ja uudistaa luontoa (Ps. 104, Ps. 147:8–9). Lisäksi Jeesus opettaa, että Taivaan Isä on tehnyt kasveista kauniita omaksi ilokseen (Matt. 6:30). Raamatussa mainitaan n. 110 kasvilajia, yli 100 eläinlajia ja n. 35 lintulajia.

LUOTU TUNTEE TEKIJÄNSÄ

Raamatun mukaan Jumalalla on myönteinen luontosuhde, mutta myös luonto tuntee luojaansa! Job tietää kertoa meille (12:7–12), että ”Kysy sinä eläimiltä, ne kertovat sen sinulle, kysy taivaan linnuilta, ne sen sinulle ilmoittavat. Katso maata, se on valmis opettamaan, meren kalatkin sen sinulle kertovat. Kaikki ne tietävät tämän: Herra itse on kaiken tehnyt, hän, jonka kädessä on kaikki mikä elää, jokaisen ihmisen henki.” Jesaja (48:20) opettaa, että ”Villieläimetkin kunnioittavat

minua, sakaalit ja strutsit, koska olen tuonut vedet autiomaahan ja joet kivi- vuuden keskelle antaakseni juotavaa kansalleni, valitulleni.” Lisää luonnon ylistystä luojastaan voi lukea Psalmeista 96 ja 148.

VILJELIJÄT JA VARJELIJAT

Onko sinun luontosuhteesi samanlainen kuin Herrallasi? Suomalaisista sanotaan, että meillä on läheinen luontosuhde. Miksi kuitenkin Suomen luonnon tila on heikentynyt vuosikymmen toisen perään? Joka kymmenes laji on uhanalainen. Meillä olisi parannettavaa.

Luonnontutkijat ovat havainneet maailmassa neljä ympäristökriisiä, jotka eivät ainoastaan tuhoa luontoa vaan aiheuttavat myös kärsimystä ihmisille: (1) luonnonvarojen kohtuuton käyttö, siitä syntyvät (2) saasteet ja (3) kasvi- huonekaasut (jotka aiheuttavat ilmastomuutosta) ja (4) kaikista näistä aiheutuva luontokato. Nämä kaikki näkyvät Suomessakin. Yhteinen tekijä näiden kaikkien kriisien takana on ahneus.

Kohtuullisuus on vanha kristillinen kardinaalihyve, joka olisi hyvä kaivaa naftaliinista. ”Älä anna köyhyyttä, älä rikkautakaan. Anna ruokaa sen verran kuin tarvitsen.” (Sananl. 30:8)

TARCOITUS EI AINA OLE SUUREELLISTA

Maailma on muuttunut sitten Tope-liuksen, joka ensimmäisten joukossa näki Suomen luontoa uhkaavat vaarat ja ajoi suojelualueiden perustamista. Teknologia mahdollistaa yhä tehokamman luonnonvarojen hyödyntä-

misen ja elintaso on nostettu tasolle, joka ei monilta osin ole kestävä. Mitä kristitty voi yksin tehdä?

Jumalan sana on kehottanut kristittyjä aina rauhan tekoihin, nälkäisten ruokkimiseen, sairaiden ja orpojen hoitamiseen ja yksinäisten kohtaamiseen, vaikka sodat eivät lopu, nälänhätää löytyy aina ja sairaaloista tai vankiloista ei väki vähene. Jumalan sana kehoittaa meitä myös luonnosta huolehtimiseen ja kohtuulliseen elämään, vaikka se tuntuisi toivottomalta.

Luonnolla on kuitenkin toivo! Ilmestyskirjan mukaan (20:5) ”Valtaistuimella istuva lausui: »Uudeksi minä teen kaiken.» Hän sanoi: »Kirjoita nämä sanat muistiin. Ne ovat luotettavat ja todet”. Vaikka me emme onnistuisi, niin kaikki on lopulta Herran kädessä.

Kirjoittaja on luonnontutkija työkseen ja ilokseen.

”Halleluja!

*Ylistäkää Herraa taivaista,
ylistäkää häntä korkeuksissa.
Ylistäkää häntä, kaikki hänen
enkelinsä, ylistäkää häntä, kaikki
hänen sotajoukkonsa.
Ylistäkää häntä, aurinko ja kuu,
ylistäkää häntä, kaikki kirkeaat tähdet.
Ylistäkää häntä, te taivasten taivaat,
te vedet taivasten päällä.
Ylistäkööt ne Herran nimeä, sillä hän
käski, ja ne tulivat luoduksi.
Ja hän asetti ne olemaan aina ja
iankaikkisesti, hän antoi niille lain,
josta ne eivät poikkeaa.”*

Psalmi 148:1-6

JÄSENKYSELYN TULOKSIA

SEURAKUNTALAISET VASTASIVAT KIRKON JÄSENYYTTÄ JA TOIMINTAA KOSKEVAAN KYSELYYN

☞ TOIMITUS

Huhtikuussa seurakuntiemme jäseniä pyydettiin vastaamaan Lähetyshiippakunnan konstituutiokomitean laatimaan kyselyyn. Sähköpostilla lähetetyssä kyselyssä haluttiin selvittää jäsenten näkemyksiä muun muassa Lähetyshiippakunnan toimintaan osallistumisesta, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenyydestä, Lähetyshiippakunnan rekisteröitymisestä uskonnolliseksi yhdyskunnaksi sekä sen viestintäkanavista. Sekä suomen- että ruotsin kielillä toteutettuun kyselyyn vastasi yhteensä 712 henkilöä. Määrä on arviolta kolmasosa kirkkomme konfirmoiduista jäsenistä. Vastauksia voidaan pitää kattavina sekä vastaajien ikärakenteen että alueiden kannalta: Vastaajia oli alle 18-vuotiaista yli 65-vuotiaisiin niin, että yli puolet heistä oli yli 50-vuotiaita. Vastauksia annettiin kaikista rovastikunnista, mutta Kaakosta ja Hämeestä vastauksia tuli jäsenten määrään nähden verraten vähän, kun taas Uudellamaalla vastaajien määrä oli muihin rovastikuntiin verrattuna suhteellisen iso.

JOKA VIIDES KAKSOISJÄSEN

Lähetyshiippakunnassa on viime vuosina keskusteltu niin sanotusta kaksoisjäsenyydestä. Kirkkomme status rekisteröimättömänä uskonnollisena yhdyskuntana on mahdollistanut Lähetyshiippakunnan seurakunnan jäsenen kuulumisen samanaikaisesti myös

📷 TOIMITUS, JANNE KOSKELA

Suomen ev.-lut. kirkon paikallisseurakuntaan. Koska kirkollamme ei ole yhteistä jäsenrekisteriä eikä seurakunnissa ole pidetty kirjaa kaksoisjäsenen määrästä, aiemmin ei ole tiedetty, kuinka suuri osuus jäsenistä kuuluu myös Suomen ev.-lut. kirkkoon. Jäsenkyselyn tuloksista käy ilmi, että vastaajista 22 % eli noin joka viides kuului sekä Lähetyshiippakunnan että Suomen ev. lut. kirkon seurakuntiin. Tulosten perusteella kaksoisjäsenyys ei näytä katsovan ikää: Eri-ikäisten jäsenten keskuudessa kaksoisjäseniä on suunnilleen yhtä paljon. Eniten kaksoisjäseniä on alle 18-vuotiaiden vastaajien joukossa. Sen sijaan Lähetyshiippakunnan toiminnassa mukana oleminen vaikuttaa merkittävästi kaksoisjäsenten määrään: Alle vuoden toiminnassa mukana olleista jäsenistä kaksoisjäseniä oli noin puolet, mutta vuoden tai pidempään toiminnassa mukana olleista enää keskimäärin 20 % ilmoitti olevansa kaksoisjäseniä.

JÄSENYYKS SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISESSA KIRKOSSA

Vastauksissa korostuu erityisesti kolme seikkaa, jotka ovat saaneet osan vastaajista pysymään myös Suomen ev.-lut. kirkon jäseninä. Niitä ovat kirkolliset toimitukset (kaste, rippikoulu, häät, hautajaiset tai kummus), suhteet kansankirkon herätysliikkeisiin ja lähetystyön tukeminen sekä ystävien ja suvun muodostama sosiaalinen verkosto.

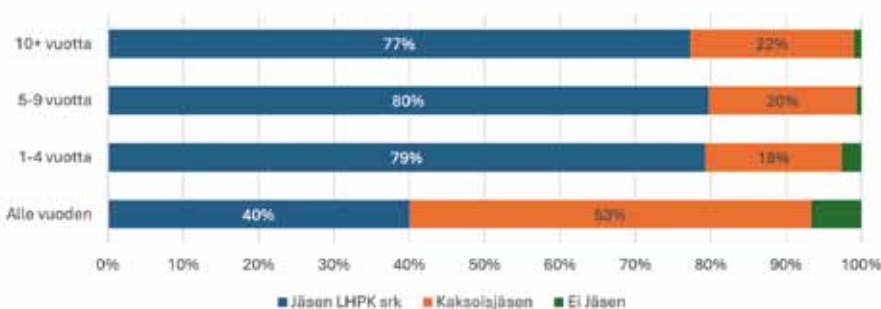
Nämä kaikki liittyvät tavalla tai toisella vastaajien ihmissuhteisiin. Kyselyn perusteella näyttääkin, että kaksoisjäsenyys valitaan ennen kaikkea Lähetyshiippakunnan ulkopuolella olevien sosiaalisten suhteiden vuoksi, ei niinkään hengellisistä tai teologisista syistä. Kyselyssä selvitettiin myös syitä, miksi suuri osa jäsenistä on eronnut Suomen ev.-lut. kirkosta. Selkeä enemmistö (60 %) kertoi syyksi kansankirkon liberalisoitumisen ja maallistumisen. Noin kolmannes vastaajista perusteli eroamistaan Lähetyshiippakunnan seurakuntaan liittymisellään ja halulla kuulua selkeästi vain yhteen kirkkoon. Näiden perustelujen painottuminen antaa ymmärtää, että hengelliset tai teologiset kysymykset ovat vahvasti olleet kansankirkosta eroamisen taustalla.

KAKSI KOLMESTA REKISTERÖITYMISEN KANNALLA

Lähetyshiippakunnan konstituutiokomitea on viime vuosien aikana selvittänyt kirkkomme mahdollisuutta rekisteröityä uskonnolliseksi yhdyskunnaksi. Vuonna 2021 perustettu komitea on tutkinut ja pohtinut rekisteröitymisen käytänteitä, hyötyjä ja haittoja eri näkökulmista. Samaan aikaan seurakunnissa ja eri toimielimissä on keskusteltu rekisteröitymiseen liittyvistä ajatuksista.

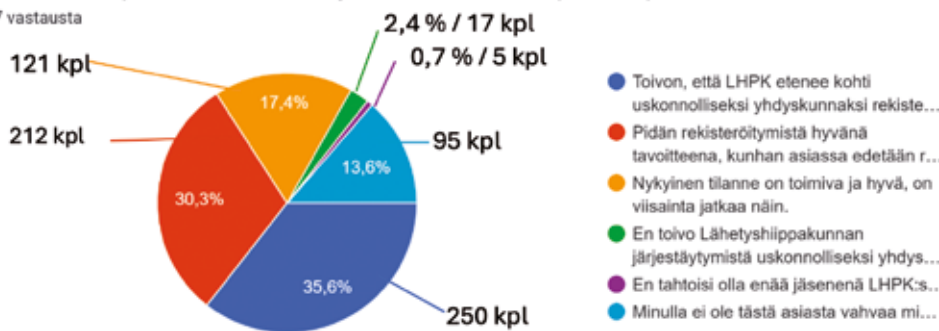
Jäsenkyselyn vastaajista kaksi kolmasosaa suhtautui myönteisesti uskonnolliseksi yhdyskunnaksi rekisteröitymiseen: 35,8 % ilmoitti toivovansa, että Lähetyshiippakunta rekisteröityisi uskonnolliseksi yhdyskunnaksi. 30,1 % näki rekisteröitymisen olevan mielekäs tavoite, kunhan edetään riittävän harkiten. Rekisteröitymistä kohti malitillisesti etenemistä kannattavien kohdalla korostui ennen kaikkea ajatus, että Lähetyshiippakunta on jo kirkko:

Jäsenyys ja toiminnassa mukana olo

11. Lähetyshiippakunnan parissa on keskusteltu uskonnolliseksi yhdyskunnaksi rekisteröitymisestä. Se toisi lisää vapautta esim. hallinnon ja talouden...maa mielipidettäsi parhaimmin kuvaava vaihtoehto:

697 vastausta

Rekisteröityminen sekä viestisi tästä, myös selkeyttäisi kirkon tilannetta sen sisällä ja ulkopuolella. Lisäksi osa rekisteröitymisen kannattajista suhtautui kriittisesti kaksoisjäsenyyden mahdollisuuteen. He toivoivat uskonnonopetuksen toteutumista sekä pitivät tärkeänä kansankirkon ja yhteiskunnan muutoksien tarkkaa seuraamista. Rekisteröitymistä vahvemmin kannattavien kommentteissa korostui edellä mainittujen syiden lisäksi kanta, jonka mukaan rekisteröityminen on normaali yhteiskunnallinen järjestäytymismuoto, joka pitäisi toteuttaa. Lisäksi vastaajat korostivat halua poistaa virallisista henkilötiedoista maininnan ”uskonnottomuudesta”.

Noin 17 % prosenttia jäsenkyselyn vastaajista piti Lähetyshiippakunnan nykyistä tilannetta hyvänä. Heidän mielestään olisi viisainta jatkaa samalla tavalla. Perusteluja kysyttäessä vastaajat kertoivat haluavansa vaalia suhteita herätysliikkeisiin. He myös pitivät kaksoisjäsenyyttä tärkeänä. Perusteluina mainittiin myös työpaikat Suomen ev.-lut. kirkossa, huoli vainosta tai kuppikuntaistumisesta sekä ”olemme jo kirkko” -asenne. Lisäksi vastaajat eivät halunneet jättää ketään ulos tai painostaa tekemään eroamispäätöstä.

Vastaajista noin 2,4 % ei toivonut rekisteröitymistä ja 0,7 % ei haluaisi olla jäsenenä, jos Lähetyshiippakunta rekisteröityisi. Rekisteröitymistä vastustavien palautteissa korostuivat halu säilyttää mahdollisuus kaksoisjäsenyyteen sekä toi-

miminen ja työskentely Suomen ev.-lut. kirkossa. Lisäksi osa vastaajista oli huolissaan kuppikuntaistumisesta tai vainosta. He myös halusivat odottaa herätysliikkeiden omia tai Suomen ev.lut. kirkon päätöksiä herätysliikkeiden ja kansankirkon välisistä suhteista. Vastaajista 14 % koki, ettei heillä ollut asiaan vahvaa kantaa. Perustelut olivat samansuuntaisia kuin rekisteröitymistä kannattavilla ja vastustavilla, mutta niiden lisäksi korostui luottamus johdon kykyyn ohjata kirkkoa kohti oikeaa päätöstä.

”KATSOTAAN RAUHASSA, MITEN TILANNE KEHITTYY”

Lähetyshiippakunnan dekaani Joel Kerosuo pitää jäsenkyselyä hyödyllisenä. Kysely antoi tietoa monesta eri asiasta. Konstituutiokomitea totesi selvityksessään, että rekisteröityminen on monesta eri syystä luonteva suunta

Lähetyshiippakunnalle. Kerosuon mukaan myös rekisteröitymiseen myönteisesti suhtautuvien suuri määrä tukee sitä.

- Juuri nyt voimme keskittyä hyvään perustyöhön seurakunnissa ja katsoa rauhassa, miten tilanne kehittyy.

Kerosuo punnitsi rekisteröitymisen hyötyjä ja haittoja jäsenkyselyn tuloksien valossa myös elokuussa Ke-

säjuhlassa luennoidessaan. Kerosuon mukaan nykyinen tilanne mahdollistaa Lähetyshiippakunnalle jo melko laajat vapaudet toimia kirkkona myös yhteiskunnallisesti katsottuna. Rekisteröitymisellä ei ole kiirettä ja juuri nyt siitä aiheutuva vaiva olisi mahdollisesti suurempi kuin sen myötä tulevat hyödyt. Marraskuussa pidettävä hiippakuntakokous päättää, miten rekisteröitymiskysymyksen suhteen jatkossa edetään. Kokouksessa käsitellään konstituutiokomitean työskentelyn loppuraportti, jonka komitea on laatinut jäsenkyselyn ja aiemman työskentelynsä pohjalta. Oman osuutensa loppumetreillä konstituutiokomitea haluaa kiittää kaikkia jäsenkyselyyn vastanneita sekä viime vuosien aikana keskusteluihin osallistuneita käyttämästänne ajasta ja hyödyllisistä ajatuksienvaihtoista.

Hiippakuntadekaani Joel Kerosuon mukaan meillä ei ole kiirettä tehdä ratkaisua uskonnolliseksi yhdyskunnaksi rekisteröitymisestä.

TIO FRÅGOR TILL DE NYVIGDA PASTORERNA

≡ OTTO GRANLUND

📷 KARI PUUSTINEN, DE INTERVJUADES PRIVATA ARKIV

I augusti fick Missionsstiftet två svenskspråkiga pastorer till. Vi ställde några frågor till dem för att lära känna dem bättre:

1. Vem är du?
2. Varifrån kommer du?
3. I vilken församling har du blivit kallad att tjäna? När börjar du?
4. Hur var prästvigningen som upplevelse?
5. Hur känns det att börja tjäna i ämbetet?
6. Hur ledde Gud dig till en församling inom Missionsstiftet?
7. Hur ledde Gud dig till herdeämbetet?
8. En hurdan pastor har din församling i dig?
9. Vad gör du på din fritid?
10. Vilket bibelställe skulle du till sist vilja ge åt våra läsare? Varför?

NIKLAS ANTONSSON

1. Jag heter Niklas Antonsson och är 36 år gammal. Jag är gift och far till fem barn. Under en stor del av mitt vuxna liv har jag studerat. Under några år efter gymnasiet studerade jag kyrkomusik, men därefter har jag ägnat mig i stor utsträckning åt teologiska studier och jag disputerade i våras på en avhandling i kyrkohistoria.

2. Ursprungligen kommer jag från en liten by som heter Solberga belägen på den svenska västkusten norr om Göteborg. Jag flyttade till Finland för 13 år sedan och bor nu med min familj i S:t Karins utanför Åbo.

3. Jag har blivit kallad till S:t Gabriels församling i Åbo under tiden 1.8.2024–31.5.2025. Aktiv i församlingen har jag varit ända sedan församlingen firade sin första gudstjänst 2011, men jag går nu in i ett nytt uppdrag i och med att jag ska tjä-

na som pastor på deltid.

4. Prästvigningen var en mäktig upplevelse och ett vackert minne som jag återvänder till emellanåt för att påminna mig själv om vad jag är kallad till att göra. Att återkalla prästvigningen i sinnet ger en förnyad frimodighet i tjänsten, men också tröst de dagar som kan kännas tunga. Ett speciellt minne var när vi sjöng psalm 251 i finska psalmboken (på svenska nummer 248) och i synnerhet den tredje versen om hur lärjungarna stängde in sig av rädsla, men sedan mötte den uppståndne Herren som gav dem frimodighetens Ande att förkunna evangelium.

5. På alla sätt stort, utmanande och meningsfullt. Jag hoppas och ber att min tjänst ska vara till välsignelse

för församlingen och för Kristi kyrka. Efter att enbart ha en dryg månads erfarenhet har jag oändligt mycket att lära mig, och jag känner mig ödmjuk och ganska liten inför alla de svårigheter som jag som präst kan komma att stöta på. Men det är ett stort och glädjefyllt uppdrag att få predika Kristus för människor och att få bygga en kristen församling som kan vara ett andligt hem för människor också i vårt sekulariserade Finland.

6. För mig var det naturligt att gå in i S:t Gabriels arbete i Åbo när jag flyttade till Finland då jag ville verka för den evangelisk-lutherska tron på svenska. Min huvudsakliga uppgift under många år i S:t Gabriel var att tjäna som kantor vilket jag gjorde med glädje och vilket jag hoppas att ibland kunna få göra även fortsättningsvis. Gudstjänstmusiken ligger mig varmt om hjärtat.

7. Jag uppfattade att det skedde dels genom yttre omständigheter, då församlingen var i behov av en pastor, och dels genom en inre längtan att den teologiska kompetens som jag byggt upp under både min grund- och forskarutbildning skulle komma till nytta för andra människor och på så sätt komma att stå i Guds rikes tjänst.

8. Det är alltid svårt att utvärdera sig själv, men jag försöker att utföra den uppgift som jag är betrodd med så bra som jag bara förmår utifrån den person jag är och med de gåvor som jag har. Sedan är det Gud som ytterst ger växten och som väcker tro i människors hjärtan, varför det är viktigt att en pastor också kan inse sina egna begränsningar och våga släppa ifrån sig arbetet och lita på att Guds goda vilja sker.

9. Förutom att tillbringa tid med familjen och delta i barnens olika aktiviteter försöker jag springa regelbundet. Det hjälper mig att orka i arbetet och det är skönt att få rensa tankarna under en löprunda.

10. Med tanke på det ovan sagda om löpningen är det kanske passande att avsluta med Fil 3:12–14. Det finns något oändligt befriande i vissheten om att vi kan lägga misslyckanden, bekymmer och annat som vill tynga ned bakom oss för Kristi skull och målmedvetet få sträcka oss mot segerpriset som vi har i ”Guds kallelse i himlen i Jesus Kristus”.

1. Mitt namn är Lennart Ahlvik, jag är gift med Linda och vi har två pojkar.

2. Från Larsmo i Österbotten.

3. Jag har blivit kallad som OTO-pastor i S:t Jakobs församling i Jakobstad. Jag kommer även att tjäna andra församlingar i Österbotten vid behov. Min första mässa är i början av september.

4. Det var en mäktig och oförglömlig upplevelse: Biskop Juhana höll en stark predikan, den gemensamma psalmsången var kraftig, musiken var mäktig och av hög kvalité, tältet var välfyllt. Jag minns särskilt känslan från handpåläggningen tydligt.

5. Det är med glädje och iver jag nu börjar tjäna. Det är en stor förmån att få förkunna och undervisa Guds Ord. Samtidigt finns ett allvar i insikten om ansvaret i att vara en Kristi tjänare, att tjäna i Jesu namn.

6. Jag är uppvuxen i den laestadianska rörelsen i Österbotten och jag är oerhört tacksam över att jag bevarats i den kristna tro jag fått äga ända från barndomshemmet. Min första kontakt med Missionsstiftet var för ca 10 år sedan då jag under flera års tid levde i en form av dopkris. Jag grubblade över Nya testamentets undervisning om dopet och ifall mitt barndop var giltigt eller inte. Jag kom att diskutera med pastor Patrik i S:t Jakobs församling. I efterhand ser jag hur viktiga våra diskussioner var. Fastän jag inte hörde till församlingen fick jag se och uppleva vad det betyder i praktiken att ha en egen herde.

Kort därefter studerade jag ett år på FFG och blev där bekant med Missionsprovinsen. När jag senare flyttade till Åbo för att fortsätta studierna blev S:t Gabriels församling hem för mig och min blivande fru. Även ”herdakretsarna” som pastor Sebastian höll för oss teologistuderande var viktiga.

Under coronaåren arbetade jag drygt två år med ungdomsarbete och senare kristet radioarbete. Det var givande och lärorikt att tjäna i de här uppgifterna. Samtidigt blev frågorna om kyrkans framtid alltmer brännan-

de. Coronaårens isolering visade hur viktig församlingsgemenskapen och gudstjänstlivet är. Därför hittade vi oss slutligen under våren 2022 i S:t Jakobs mässa. Församlingen har blivit ett kärt hem för vår familj.

7. Jag har ända sedan skriftskoltiden burit på en vilja att ge vidare Kristi evangelium och den nåd som jag själv har fått. Först ville jag inte erkänna att jag hade en längtan att bli präst. Men när studievalet skulle göras såg jag egentligen inget annat alternativ än att studera teologi. Under lång tid fanns en viss ovisshet, jag visste att min tro och övertygelse om Guds Ord i praktiken gjorde det omöjligt att bli prästvigd i folkkyrkan. Under de senaste åren har jag varit ganska långt befriad från denna stress efter att jag fick höra någon säga den enkla sanningen att om Herren vill att någon ska bli präst så kommer han också att kalla till det. Det var en stor

befrielse. Nu står jag här.

8. För det första värdesätter jag bibelundervisning. Det är viktigt i vår tid att vi som kristna är förankrade i Skriften. För det andra vill jag gärna fundera på och arbeta för att vi som kristna och som församlingar skulle vara utåtriktade och aktivt kalla även dem som inte bekänner Kristus till tro och gemenskap med Honom.

9. Fritiden går ganska långt åt till familjeliv och STM-studier. Jag kopplar av framför allt genom att läsa en bra bok.

10. Psalm 90 har varit i mina tankar på sistone. Psalmerna sammanfattar livet som människa och kristen i relation till Herren Gud. Här blir Hans rättfärdighet och helighet, men också nåd och barmhärtighet i förhållande till oss syndare synliga. Herren Jesus Kristus är vår tillflykt från släkte till släkte.

”Vem besinnar din vredes makt och din förgrymmelse, så att han fruktar dig? Lär oss betänka huru få våra dagar äro, för att vi må undfå visa hjärtan. HERRE, vänd åter. Huru länge dröjer du? Förbarma dig över dina tjänare. Mätta oss med din nåd, när morgonen gryr, så att vi få jubla och vara glada i alla våra livsdagar.”

Psalm 90:11-14 (1917)

Niklas och Lennart (de två från vänster) vigdes till pastorer i augusti på Missionsstiftets Sommarfest.

KYMMENEN KYSYMYSTÄ VASTAVIHITYILLE PASTOREILLE

☞ PAULIINA PYLVÄNÄINEN

Elokuussa Kesäjuhlassa paimenvirkaan vihittiin neljä miestä, joista kaksi palvelevat pääasiassa suomen kielellä. Jotta voisimme tutustua heihin paremmin, esitimme kummallekin seuraavat kymmenen kysymystä:

1. Kuka olet?
2. Mistä tulet?
3. Mihin seurakuntaan sinut on kutsuttu palvelemaan? Milloin aloitit?
4. Millainen kokemus pappisvihkimysmessu oli?
5. Miltä virassa aloittaminen tuntuu?
6. Miten Jumala johdatti sinut Lähetysshiippakunnan seurakuntaan?
7. Miten Jumala johdatti sinut paimenvirkaan?
8. Millaisen pastorin seurakuntasi sinusta saa?
9. Mitä teet vapaa-aikanasi?
10. Minkä raamatunkohdan haluaisit lopuksi jakaa lukijoillemme ja miksi?

ELIAS IKÄLÄINEN:

1. Olen Elias Ikäläinen, 28-vuotias perheenisä.

2. Olen kotoisin Lahdesta ja viime vuodet ennen Jyväskylään muuttoa asunut Orimattilassa.

3. Minut on kutsuttu palvelemaan Jesajan seurakuntaa Jyväskylässä. Aloitin heti vihkimyksen jälkeen, elokuun alussa.

4. Pappisvihkimystä kokemukseksi on hyvin vaikea sanoittaa. Messu ja koko vihkimyspäivä olivat melkoista tunteiden vuoristorataa. Samaan aikaan oli iloinen ja kiitollinen olo, mutta myös oman pienuutensa tunti luisa ja ytimissä. Vihkimys oli varmasti yksi elämän suurimmista taitekohdista, avioliiton solmimiseen tai lapsen syntymiseen verrattava. Kristus itse antoi ikeensä kannettavaksi ja asetti pyhään saarnavirkaan. Siksi pappis-

📷 KARI PUUSTINEN, JONNA IKÄLÄINEN JA JANNE KOSKELA

vihkimysmessu jää varmasti vahvaksi muistoksi hautaan saakka.

5. Paljon on uusien asioiden opettelua ja omaksumista. Toivon, että oppisin mahdollisimman nopeasti tuntemaan seurakuntalaiset ja saisin muutoinkin jouhevasti kiinni seura-

kunnan elämän arjesta.

6. Jumala johdatti minut Lähetysshiippakunnan seurakuntaan, kun syksyllä 2019 aloitin teologian opiskelu Joensuussa. Joensuussa etsimme luterilaista seurakuntayhteyttä ja hyvin nopeasti sellainen löytyi Nehemian seurakunnasta. Vuosi myöhemmin muutimme takaisin Etelä-Suomeen, Orimattilaan, ja näin ollen Samuelin seurakuntaan Lahdessa.

7. Paimenvirkaan Jumala johdatti minut melko tavanomaista reittiä. Tunsin sisäistä kutsumusta tehtävään ja hakeuduin opiskelemaan teologiaa. Sen jälkeen suoritin opintojani ja elin arkeani seurakunnan yhteydessä muutamia vuosia, kunnes syksyllä 2023 pääsin mukaan Lähetysshiippakunnan SUPI-kurssille. Vuoden 2024 alkaessa aloitin yliopiston opintoihin kuuluvan työharjoittelun Lähetysshiippakunnassa. Jesajan seurakunta Jyväskylässä oli

ollut ilman pastoria jo jonkin aikaa, ja joskus kevättalvella minulle kerrottiin mahdollisuudesta, että jos Jumala niin hyväksi näkee, voisi seurakunta mahdollisesti kutsua minut virkaan. Kävin pari kertaa saarnaamassa Jesajassa ja toukokuussa Kristus kutsui sananpalvelijakseen seurakunnan kautta.

8. Ainakin toivon, rukoilen ja parhaani mukaan pyrin siihen, että seurakunta saisi minusta mahdollisimman helposti lähestyttävän pastorin. Sellaisen, johon seurakuntalaiset uskaltaisivat ottaa yhteyttä elämänsä kipujen kanssa mahdollisimman matalla kynnyksellä. Tahdon viimeiseen asti välttää antamasta kenellekään sellaista mielikuvaa, että suhtautuisin virkaani vain työnä, vaan olen ennen kaikkea seurakuntalainen ja armahdettu syntinen muiden joukossa, joka Jumalan armosta on asetettu hoitamaan sanan ja sakramenttien virkaa seurakunnassa.

9. Olen sen verran tylsä ihminen, että minulla ei oikeastaan ole mitään varsinaisia harrastuksia. Vapaa-aikaani vietän perheeni parissa, koiran kanssa lenkkeillen ja toisinaan ystäviä ja sukulaisia tavaten. Minulla on nyt pastorin virka hoidettavana, teologian opinnot viimeisteltävänä, sivutyö myymälävalvartijana ja siihen päälle vielä lapsiperhearkei kotona, joten suoraan sanoen kovin mielelläni vietän vapaa-aikaani myös aivot naulakossa ja keho sohvalla vaaka-asennossa.

10. Koko kuluneen kesän minulla on ollut mielessäni Jesajan kirjan 40 luvun kaksi ensimmäistä jaetta: ”Lohduttakaa, lohduttakaa minun kansaani, sanoo teidän Jumalanne. Puhukaa suloisesti Jerusalemile ja julistakaa sille, että sen vaivanaika on päättynyt, että sen velka on sovitettu, sillä se on saanut Herran kädestä kaksinkertaisesti kaikista synneistänsä”. Tässä on ensinnäkin muistutus meil-

le pastoreille siitä, miten Kaikkivaltias tahtoo Hänen kansalleen puhuttavan: lohduttaen ja suloisesti. Toiseksi profeetta muistuttaa siitä, mistä tuo lohdutus tulee: siitä, että syntivelkamme on Kristuksen verellä sovitettu.

ASKO ISO-KUNGAS:

1. Kristitty, Jeesuksen lunastama ihmisyyttä opetteleva mies. Nämä kysymykset ovat toisaalta vaikeita, mikä lopulta määrittelee ihmistä. Tekeminen vai oleminen, mennyt vai tuleva? Ihmisenä ja lähimmäisenä kasvu on myös elämänlaadun parantumista sen lisäksi, että saamme kasvaa kohti Kristuksen kuvan kaltaisuutta. Olen myös pastori, pappi, Jumalan palvelijakseen kutsuma. Palkkatyöni on ollut taloushallinnon puolella, koulutusta on teologian lisäksi tradenomin ja merkonomin nimikkeillä.

2. Olen syntynyt Kannuksessa, Keski-Pohjanmaalla, nyt toistaiseksi asun Hausjärvellä.

3. Kutsun esitti Hyvinkään Ruutin luterilainen seurakunta. Palvelen oman toimen ohella kaikkia seurakuntia. Aloitin 1.9.

4. Ehkä siinä voisi olla jotain samaa kuin viimeiselle tuomiolle astuttaessa, mutta positiivisessa merkityksessä. Kaikkea varmaan ei voi eritellä, mutta joitakin välähdyksiä on jäänyt mieleen. Suuri luottamuksen osoitus ja kuitenkin jotain, mitä ei voi ansaita. Yhteisessä kiitoksessa elämisen kokemus. Jotain samaa kuin astumisessa ehtoollispöydän ääreen, Jumalan eteen. Kokemus oli liikuttava, puhutteleva ja myös pyhä.

5. Miltä virassa aloittaminen tuntuu? Me ja elämä ympärillä muuttuu.

Kuitenkin on jotain, mikä ei muutu, johon voi liittyä, joka todellista ja pysyvää. Hengellisesti olen kokenut, että Pyhä Henki herättää ajattelemaan ja näkemään elämän ja uskon asioita uudella tavalla. Ja ehkä ne luomisesa annetut pürteet toimivat paremmin viranhoidon tehtäviä ajatellen. Klisee, mutta tietynlaista pienuutta tässä kokee pyhien asioiden äärellä. Onhan lisäksi iso määrä käytännön toimia ja rutiineja, joita saa omaksua.

6. Apostolisen viran ja kastekysymyksen perusteella muuta vaihtoehtoa ei ollut. Kuunneltuani piispa Martin kastekirjojen julkaisu-äänitteen asia oli lopullisesti selvä.

7. Tässä on ollut monta käännettä tai tapahtumaa, ihmisten rohkaisusanoja, opiskelu- ja työkuviota ja humoristisia asioita. Joskus mietin, lähdenkö opiskelemaan Raamattua ja laitoin Jumalalle merkin juoksukilpailun onnistumisen suhteen. No, myöhästyimme. Silti kisa-aikataulu venyi vielä puolitoista tuntia sotkien loputkin. Kisa meni huonosti, paluumatkalta kivi särötti tuulilaisia ja polttoainekin loppui kesken. Siinä sitten kanisterista polttoainetta kaataessa uskosta osaton, asiasta tietämätön kaverini vastasi kysymykseeni ”Mikähän tämän tarkoitus on?” sanoen ”The sign is given”. Sitten muistin itsekin asian! Ehkä näin jälkikäteen näkee johdatusta elämänvalinnoissa ja tilanteissa.

8. En ole vastuupastori, mutta haluan puhua sen, mitä Herra antaa puhuttavaksi. Olisi tietysti hienoa olla helposti lähestyttävä, riittävän sympaattinen ja aikuinen, taitava opettamaan ja onhan tätä listaa. Ainakin pastorin, joka ”huutaa Herraa” avukseen.

9. Haluaisin ainakin harrastaa

musiikkia ja opetella soittamaan ja muitakin taiteita, esimerkiksi maalaamista. Ja tietysti liikuntaa, se on ollut osa elämäni aina. Mutta totuus on, että pyöritetään yhden ihmisen arkea sen verran kuin töiltä jää aikaa.

10. Jer. 23: 25–26 ”Minä olen kuullut, mitä sanovat nuo profeetat, jotka ennustavat minun nimessäni valhetta sanoen: ’Minä olen nähnyt unta, olen nähnyt unta’. Kuinka kauan? Mitä on mielessä noilla profetoilla, jotka ennustavat valhetta, ennustavat oman sydämensä petosta?” Juuri nyt elämme kulttuurisotien aikakautta tai ainakin suomessa olemme tulleet samaan tilanteeseen, missä maailmalla ehkä on oltu jo pidempään. Suomessa varmaan vastaavaa totuuden haltuunottoa on viimeksi ollut 1960-luvulla mutta silti olemme edelleen samalla jatkumolla kristillisen todistuksen si- vuuttamisessa. Kaikkiällä kristittyjen on rukoiltava, ettei Herra ottaisi pois sanaansa vaan voimallisesti kokoaisi seurakuntaansa ja torjuisi pois kaiken elämää tuhoavan roskan meidän ja tulevien sukupolvien osalta. Näen siinä toivon ja ilon näköaloja.

On tässä ihme ihasteltavana: on hyvä Paimen uhrikaritsana. Vanhurskas Herra orjan velat maksaa, armahtaa jaksaa. Virsi 71:4

Sitten hän rupesi nuhtelemaan niitä kaupunkreja, joissa useimmat hänen voimalliset tekonsa olivat tapahtuneet, siitä, etteivät ne olleet tehneet parannusta. Matt. 11:20

Joskus uskovaiset huokailevat, että tapahtuisi ihmeitä niin kuin Raamatun aikana. Sitten alkaisi kyllä herätys. Toisaalta monet epäuskoiset vakuuttavat, että kyllä kääntyisivät Jumalan puoleen, jos vain saisivat nähdä jonkin ihmeellisen todistuksen Jumalan olemassaolosta ja Jeesuksen herruudesta.

Kristinusko ei ole uskoa taikatemppuihin, vaan se on luottamista Jumalan lupaukseen. Historiassa Jumala osoittautuu teoissaan sanansa mittaiseksi. Tämä ajatus kulkee läpi Raamatun. Kerta toisensa jälkeen kansalle muistutetaan siitä, mitä Jumala oli sanonut ja tehnyt. Jumalan teot ja Hänen sanansa liittyvät yhteen.

Sille, joka ei halua ottaa Jumalan sanaa vastaan, Jumalan hyvyys ei tarkoita mitään, eikä Jumalan ojennus saa aikaan parannusta. ”Usko tulee kuulemisesta, mutta kuuleminen Kristuksen sanan kautta”, kirjoittaa Paavali Roomalaiskirjeessä.

Ehkä sinulle on annettu paljon hyvää tai jopa ihmeellisiä kokemuksia. Tai ehkä sinulta on paljon otettu pois tai jätetty antamatta. Jumalan sanaa ja Hänen lupauksiaan ei kuitenkaan keneltäkään oteta pois. Ne ovat tarkoitettut kaikille kansoille. Jos on Jumala, joka lupaukselleen uskollisena antoi Jeesuksen Kristuksen kuolla puolestasi, on syntisi sovitettu, olet rauhassa Luojasi kanssa ja sinulla on osa taivasten valtakunnassa. Oletko siis sittenkään jäänyt ihmettä paitsi?

*Hirtaus teoksesta Seuraa minua. Kirkkovuosi Jeesuksen seurassa.
Julkaisija: Suomen evankelisluterilainen läbetyshippakunta ja
Suomen Luther-säätiö, 2018 (s. 286–287).*

Suomen Luther-säätiön tiedotuslehti

*Päätoimittaja: Joel Kerosuo
Toimitussihteeri: Pauliina Pylvänäinen
Tilaukset: 050 5225 855
kanslia@lhpk.fi
Taitto: Asko Iso-Kungas*

*Kannen kuva: Toimitus ja AI -sovellus
Paino: Suomen uusiokouori Oy, Somero
ISSN 1457-9901
Nordea IBAN: FI59 1023 3000 2354 52
Rahankeräyslupa RA/2020/1666*

